

Niko Košir

V ZNAMENJU STRELCA

LETO 1995

1. jan.: Spet prijetno silvestrovanje v Domžalah. Aci, Maja, deloma Boštjan. Samo Hubad in žena Dana. Spat sem šel malo pred tretjo uro zjutraj. V nedeljo dopoldne vrnitev na Poljšico. Aci ostal malo dlje na obisku.

Dan je cunjast, zopr. Dobro je zaenkrat vsaj to, da so poti večidel spet kopne.

Sicer pa se moram prej ali slej navaditi še večje potrpežljivosti. In ne iskati iveri v očeh bližnjega, ko spregledujem bruna v lastnem očesu.

3. jan.: Prazniki so, hvala Bogu, za nami. Spet se vračamo k vsakdanjemu dolgočasju in nepotrebnim pričakovanjem, ki se skoraj nikoli ne uresničijo. Poštar zdaj namesto novoletnih voščil raznaša vse mogoče položnice.

V krajevno kroniko prednovoletnih dni velja zapisati dva samomora: 86 letne gospodinje iz Zgornjih Gorij, ker so jo otroci menda po vsej sili hoteli spraviti v Dom za ostarele, in 85 letnega gospodarja iz Krnice. Prva se je obesila, drugi se je ustrelil v usta. In še nasilen vdor v hišo 90 letnega zeliščarja na Poljanah, z naklepom umora. V zvezi s tem se govoriči vse mogoče.

4. jan.: Pismo Tatjane Hacin, ki da je bila leta 1945 nekaj časa moja tajnica pri Slovenskem poročevalcu. Sram me je priznati, da se je čisto nič ne spominjam, vendar po nekaterih podatkih, ki jih navaja, vidim, da si zadeve ni izmislila. Ohranila me je v dobrem spominu, zadnja leta pa bere vse, kar izdam. Za to pisanje sodi, da je dobro.

Poslala mi je tudi nekaj strani pisanja o svojem življenju, pisanja, ki je, kot pravi, bilo namenjeno ožjemu krogu domačih. Zanimivo branje in vse mogoče dobre in hude izkušnje.

Ko bi mi poslala tudi svoj naslov, bi skušal marsikaj iz tistih daljnih dni podrobneje razčistiti, tako pa moram, vsaj do nadaljnjega, pustiti stvari tam, kjer so.

5. jan.: Trije kralji pridejo navadno v kožuho. Vsaj za letos to drži. Že nekaj dni se niti čez dan ne ogreje čez ničlo, pa še zoprn severnik piha.

Ponovno, že nič kolikič, prebral Shakespearovega Romea in Julijo v Župančičevem prevodu.

Zgodaj popoldne je sosed Milan prišel praviti, da je umrl njegov stric, sosed Jaka, kovač. Bil je v enainšedemdesetem letu, a najmanj osem let je hodil na dializo. Ko ne bi imel tako močne volje, bi ga bilo že prej pobralo. V potrpežljivosti pri prenašanju tegob bi nam bil lahko za zgled. Pogreb bo v soboto.

6. jan.: Hospites unius diei... Danes smo, jutri nas ni več; kako vse premalo

se zavedamo tega, ko se naprezamo in ženemo za to ali ono. Na koncu, prej ali slej, nas čaka nox perpetua, ne pa lux, kot obetajoče molijo in prepevajo ob pogrebi. Pax aeterna in nox perpetua. Kar je bilo in kar je, prehaja v večni ne bo, kakor poje naš Prešeren. Blagor njim, ki so prepričani o nasprotnem.

7. jan.: V Delu osmrtnica za Vido Šturmovo. Ko že tri ali celo štiri leta ni več vedela zase, je v Domu za ostarele v Kamniku umrla v svojem štirinosemdesetem letu. Skoraj tri desetletja naju je družila prijateljska vez. Na fakulteti je bila imenitna kolegica. Prav z ničimer ni zaslužila, da je bila njena usoda v življenju tako kruta, neprizanesljiva.

Pogreb bo v sredo ob 13h na ljubljanskih Žalah. Danes popoldne pa smo v Gorjah pokopali soseda Jaka, kovača.

Življenje je potujoča senca, beden glumec,
ki se razpreza svojo urico
po odru in potem o njem ni sluha;
le pravljica je, ki bedak jo pravi,
vsa zvočna in vsa burna, brez pomena.

Shakespeare: Macbeth.

9. jan.: Za Macbethom sem se lotil še Shakespearovega Othella. Pesnik tu nevarno brede v baročno nabuhlost, včasih celo v neokus. Tudi Župančičev prevod ni na običajni ravni. Zdaj bo tega avtorja za nekaj časa dosti.

11. jan.: Omnium versatur urna... Danes popoldne smo na ljubljanskih Žalah pokopali nesrečno Vido Šturmovo. Med pogrebci največ romanistov, njenih kolegov in učencev. Če je kdo zaslužil njihovo spoštovanje in hvaležnost, ju je Vida prav gotovo.

Za ureditev groba Šturmove družine je poskrbel njihov posinovljenec Bojan. Hvaležnost za dobroto potemtakem še ni povsem izumrla.

Po dolgih letih sem videl Dinka Bažca, Atilija Rakarja, Pibo Severjevo, gospo Trampužev. Pogrebščino smo Julijan, Nena, Žuža in jaz priredili v Operni kleti.

12. jan.: Ker sem na včerajšnjem pogrebu zvedel za naslov svoje dopisovalke Tatjane Hacinove, sem ji danes napisal daljše pismo. Upam, da je ta zadeva vsaj za nekaj časa rešena.

Popoldne obisk Pavla Zupančiča iz Kranja. Tudi tokrat se je kolikor toliko zdrav rešil iz zdravniških krempljev.

Svoje dni smo zabavljali čez Borovo epigramatiko. Kaj naj, siromaki, rečemo ob zdajšnjih zadevnih 'umotvorih', predvsem o tistih Pavla Lužana, ki še za na stencas kakega partizanskega bataljona ne bi bili primerni!

13. jan.: Petek in trinajstega. In mrzli severni vetrovi. Malo prijaznejše je, kadar posije sonce. Pogled na zimsko pokrajino je priljudnejši.

16. jan.: Od pisatelja Rebule je končno prišlo sporočilo, da je dobil moja VRAČANJA. O knjigi mi obljublja pismo.

V nespečni noči, ko me je sredi napol dremeža zbudilo še trkanje na okno, ne vem, kateri ptič bi lahko to bil, sem se spomnil, da je zadnji teden decembra in prvih nekaj dni januarja na smreki pod kuhinjskim oknom večer za večerom skovikala sova. Slišati je bilo kot zamolkel trikratni pasji lajež. Nato je ni bilo več. A kmalu zatem je umrl sosed Jaka. Naključje? Po babji veri ne. A kakor že: tega ponavljajočega se huj, huj, huja ne bom preveč vesel, kadar ga bom spet slišal.

Pontifeks Woytila ne glede na svoja leta in bolezen prireja po svetu največje množične shode. Pri njegovi maši v Manili na Filipinih se je menda zbralo nad štiri milijone ljudi. Vprašanje je, ali njegovi mitingi dejansko kaj pripomorejo k poglobi-

tvi vere pri verujočih ali pa gre samo za razkazovanje moči in blišča vojskujoče se, k posvetni oblasti obrnjene Cerkve.

Kako različno ljudje beremo in razumemo evangelijsko izročilo? In koliko denarja, ki se razmetava za ta blišč in postavljaštvo, bi lahko pametneje obrnili v to, da bi vsaj malo nasitili legijone lačnih. Učenik, katerega namestnik na zemlji naj bi papež bil, bi verjetno ravnal drugače.

19. jan.: V torek popoldne me je obiskal Miloš Mikeln. Prinesel mi je svojo novo knjigo, VLADANJE ZA VIŠJO STOPNJO. Zanimivo branje o mnogih aktualnih dogodkih. Najboljše je tedaj, kadar uspešno udari na dan njegova satirična hudobija.

Današnji Književni listi prinašajo še eno kritiko o mojih VRAČANJIH. Pisec Matej Bogataj. Saj niti ni preveč nezadovoljen z mojim pisanjem. Pri analizi se včasih celo precej približa resnici.

Največje veselje pa mi je danes po kosilu naredila jatica dolgorepih siničk, po mojem največ enoletnih, ki so prišle zobat ostanke sončnic v moji krmilnici. Po značaju so nekaj posebnega, saj se, nagnetene v ptičnici, niso prav nič ravsale med sabo, temveč čisto miroljubno jedle druga ob drugi. Pri drugih vrstah ptičev je čisto drugače. Zlasti vrabci so ob tem veliki egoisti, še večji, pravi pretepači, pa severni ščinkovci ali pinože. Ko so pred dolgimi leti v neki hudi zimi prileteli k nam, je v moji krmilnici perje dobesedno frčalo naokoli. Jata pa je štela le nekaj nad dvajset teh pretepaških lepotev, ki so v svoji pisanosti veliko lepši kot naši domači ščinkavci.

Dolgorepe siničke so mi prišle napovedovat sneg. A danes je še južno vreme in pomalem dežuje. Poti so mestoma zoprn poledenele.

21. jan.: Že drugi dan prav neprijazno vreme. Ker nisem vedel nič pametnega početi, sem v četrtek in petek malo dlje gledal televizijo, in sicer prenos parlamentarnega zasedanja, na katerem so razpravljali o premieru Drnovšku, ki da je kršil ustavo, in obrambnem ministru Kacinu, na katerem ni ostala cela niti krpica, toliko grehov mu je naprtila opozicija. Bog se nas usmili! Kakšni ljudje so pooblaščen predstavniki našega ljudstva? Da jih je večina komaj pismenih, je še najmanj hudo. Kakšen nivo v medsebojnih obtožbah, tudi kadar so vsaj deloma upravičene. In koliko nevarnega dejanskega sovraštva med zagovorniki takih ali drugačnih mnenj. Resnična korist ljudstva, kot kaže, malodane nikomur ni nič mar.

Po vsem tem mlatenju prazne slame se je glasovanje v obeh primerih izteklo ugodno za 'pozicijo.' Če bodo iz teh debat potegnili nauk, da je treba krasti in goljufati bolj pretkano in da opozicija kot pes preži na vsako kost, ki jim jo kdo vrže, četudi ni zmeraj mozgov, potem bo v prihodnje morebiti le malo bolje. Račun za vse te butalske parlamentarne igrice pa bo tako ali tako plačalo že kar dovolj obubožano ljudstvo.

22. jan.: V pismih bralcev v Delu kdo kdaj postavi kako stvar na pravo mesto. Tako, na primer, včeraj pisatelj Vladimir Kavčič, ko ima nekaj pripomb k Ruplovemu umovanju o Slovencih 162 let po Prešernu. Rupel govori o 'prvih lastovkah slovenske pomladi' in s tem v zvezi o vlogi revialnega tiska v šestdesetih letih. Kavčič upravičeno pripominja, da tedanje akterje razporeja po shemi, ki ne upošteva zadostno količino historično preverljivih dejstev. S tem v zvezi piše, kar vem tudi jaz, da so bile Perspektive ustanovljene na pobudo Borisa Krajgherja kot plačana opozicija zoper starejšo, posmehljivo imenovano humanistično pisateljsko generacijo, predvsem tisto, ki je sodelovala v NOB. Ti, v partijskem inkubatorju vzrejeni mladci so nekaj časa vneto opravljali zaupano jim nalogo. Napaka pri vsem tem je bila, da je Krajgher pozabil na dejstvo, da je zemlja okrogla in da se vrti.

Tako se je pač zgodilo, da so ti nadobudni mladci, ko so uvideli, da se njihov zaželeni nasprotnik nima namena braniti, ker se mu je zdelo ali odveč ali pa so svojo bojevitost že deloma iztrošili med vojno in prva leta po njej, svojo napadalnost začeli zlagoma in sprva dokaj previdno usmerjati na svoje delodajalce. Ti pa so se pač držali pravila Cankarjevega župnika iz Hlapcev: če hlapcu ukažem, naj pelje gnoj na njivo, naj ga ne zvrne pod cesto, ker bo tedaj tudi sam zletel na cesto. Od tod zamera, od tod spori in od tod 'naprednost', ki sprva ni bila drugega kot sluzavo klečeplaštvo.

Tako imenovano 'mladinsko vodstvo' je pomagalo partiji tudi pri čistkah v Sodobnosti in pri Problemih. 'Novi uredniki,' tako piše Kavčič in ima v tem popolnoma prav, niso čutili nikakršne solidarnosti s svojimi starejšimi kolegi. Mandat so mirne duše sprejeli od 'ustanovitelja', ki je politično diskvalificiral njihove predhodnike.

V Kavčičevem dopisu soglašam tudi s tistim, kar piše o Stanetu Kavčiču, ki da se ni kaj prida razlikoval od drugih oblastnikov tedanjega časa. To je bilo že tedaj in je še sedaj moje mnenje, saj tako mora biti že po naravi stvari same, z edinim zadržkom, da je nemara bolj 'gospodarsko' mislil in da si je za svojo vladno ekipo zbral nekaj sodelavcev, ki so bili povsem v redu ljudje in sposobni upravljalci. Še najslabšo uslugo so mu kasneje naredili tisti, ki so objavili njegov Dnevnik. Iz njega se vidi njegovo ozko obzorje in majhnost; nikjer nobenega širšega koncepta, nobenega idealnega zagona, užaljenost pa predvsem zaradi tega, ker so ga, na način, ki ga je tudi sam poznal in uporabljal, odrinili od korita. Vse to pa je premalo, da bi o Stanetu Kavčiču lahko govorili kot o velikem človeku.

24. jan.: Na Turjaku je v 97. letu starosti umrla mama Franceta Galeta, mojega stiškega učenca. Pokopali so jo v soboto, pogrebne slovesnosti pa je opravil stiški opat Nadrah, njegov sošolec. In sicer na lastno pobudo. Vsekakor lepa gesta!

26. jan.: Danes se mi je po pošti oglasil dr. Matjaž Kmecl z zahvalo za podarjenega Zerija. Zanj pravi, da je sijajen, za prevod pa, da je bleščeč. No, vendar kdaj malo hvale, ki mi, priznam, dobro dene. Še veliko bolj pa sem vesel tistega, ko Kmecl piše, da se ob banalnostih najnovejšega Kosovega Neznanege Prešerna križa in z nostalgijo spominja mojega 'znamenitega Slovenca.'

Oglasila se je tudi dr. Ksenija Rozmanova. Poslala mi je tri fotografije s tiskovne konference ob izidu Zerijeve knjige 29. novembra lani v Narodni galeriji. Bodo mi drag spomin. Tudi dr. Rozmanova ponovno govori o 'imenitnem prevodu.'

Še dobro, da se v času vremenskih perturbacij, nizkega pritiska, odjug in s tem v zvezi komaj znosnega počutja primeri kaj takega, da si za silo opomoremo od malodušja.

27. jan.: Vso noč je deževalo, grmelo in se bliskalo, zjutraj pa je vrglo malo snega. Nato se je vreme ustalilo in popoldne je že sijalo sonce.

Spanje je bilo vremenu primerno. Nesmiselne sanje o obisku v Stični. Samostan je bil ves prenarejen. Nikakor nisem mogel najti glavnega portala. Nazadnje sem od nekega mladega fanta zvedel, da so ga podrli. Šolski ravnatelj je ob prihodu oklofutal nekaj dijakov, ki so tedaj imeli nekakšne baletne vaje. Korhalno petje menihov v cerkvi se je slišalo na cesto, v delu samostana, na nekakšni odprti terasi v prvem nadstropju pa je drug, prav tako meniški zbor prepeval psalme. Ravnatelj me je povabil v šolo, a se v nekdanjih prostorih nisem prepoznal. Govoril je neko čudno slovenščino, a si ga nisem upal vprašati, od kod je. Za okroglo mizo v zbornici je sedel zbor profesor, ki me je sprva čudno ogledoval, nato pa me je ena od njih predstavila kot pesnika, znamenitega lirika; takoj sem protestiral z izjavo, da v

življenju nisem napisal nobene lirične pesmi... In še nekaj drugih neumnosti v podobnem slogu.

Za zdaj še od sonca obsijani snežno beli vrhovi Karavank in Kamniških Alp počasi tonejo v mrak in temo. Ura je nekaj čez pet.

29. jan.: Nekaj dni z Balantičem. Morda četrtič, morda petič.

Prvič je bilo takoj po vojni. Kmalu po prihodu v Ljubljano, maja 1945, sem s prvim denarjem, ki sem ga zaslužil, šel v knjigarno Nove založbe na Kongresnem trgu in tam kupil 19 od 20 zvezkov Cankarjevega Zbranega dela v uredništvu Izidorja Cankarja, in Balantiča, izdajo z ilustracijami Marjana Tršarja, iz leta 1944. Očitno cenzorji takrat še niso dobro delovali, saj bi v tem primeru Balantič hitro odromal v Vevče. To se je kmalu nato dejansko zgodilo.

Kaj kaže to dejstvo? Najprej to, da sem Balantiča poznal že kot partizan, vedel pa sem tudi za njegovo tragično smrt v Grahovem pri Cerknici na jesen leta 1943. Morda je bilo prav to zadnje vzrok za moje zanimanje. Omenjeno knjigo sem, kot rečeno, kupil in jo seveda takoj prebral. Prebral z mešanimi občutki; morda so bila moja pričakovanja prevelika, ali pa mi je bil pretiran ekspresionizem v izrazju takrat še zelo tuj, predvsem zaradi prekleto hudih vojnih izkušenj, zaradi katerih se je iz območja mojega zanimanja izmaknilo mnogo dotlej cenjenih literarnih del.

Moji prvi občutki ob branju Balantičeve poezije so se mi ponavljali vsakokrat, ko sem njegovo delo znova prebiral. Umetniška vrednost posameznih pesmi je precej neizenačena, izraz ne posreduje čustva v njegovi pristnosti, globoko doživeta ni njegova toliko opevana čutnost, čeprav je po drugi strani res, da so ljubezenske pesmi boljši del njegovega ustvarjanja. Presunljiv pa je, kadar brez prevelikega napihovanja in razmetavanja z besedami piše o svoji tragični usodi siromaka. Črna revščina v mladosti res pusti v človeku neizbrisno znamenje, in to je eden najhujših prigovorov, ki bi jih imel zoper našega ljubega Stvarnika, če bi Vanj verjel. Te, brez prevelikih literarnih pretenzij zapete pesmi, hkrati z onimi o grozečem ognju, slutnji, ki se je kasneje uresničila, so Balantičevega pesniškega snovanja najboljše del. Toda tudi te zadnje bi bile brez kasnejše uresničitve same po sebi prej literatura kot boleča izpoved.

Toliko o Balantičevi poeziji po petdesetih letih od dni, ko sem se prvič srečal z njo. Po človeško pa se nam pesnik kaže kot nadvse občutljivo, krhko bitje, kakor da ni bil rojen za ta svet, ki je bil njemu in tudi njegovi družini tako krivičen.

Za konec še to: slikar France Mihelič se je nad njegovo poezijo navduševal. Ko je zvedel, da imam pesnikovo knjigo, me je poprosil zanjo. Ko sem videl, kakšno veselje mu dela, sem mu jo že poleti leta 1945 podaril. Morebiti je bila pri njem bolj na mestu, kakor bi bila pri meni. Zame je dovolj izdaja, ki je izšla leta 1965, ko so nekateri stežka preklicali prekletstvo, ki je dotlej viselo nad pesnikom. Seveda so tedaj nekateri zabredli v drugo skrajnost: nesrečnega, vsekakor talentiranega Balantiča so hoteli kratko in malo videti ob Prešernu. Bog jim greh odpusti! Njegova usoda je bila resda celo bolj tragična, vendar to nikakor ni merilo za ocenjevanje umetniških dosežkov. Če bi Balantiča lahko s kom primerjali, bi ga z Ivanom Hribovškom. Tudi njegova usoda je bila nadvse tragična, poezija pa nemara celo za spoznanje globlja od Balantičeve.

Snoči sem nekaj časa poslušal prenos Mozartove Figarove svatbe iz Metropolitanske opere v New Yorku. Imeniten je bil predvsem orkester. Ne vem pa, zakaj Figarovo arijo Kerubina, ko ga grof pošlje za poveljnika svojega polka, vsi pojejo s tolikšno privoščljivostjo za Kerubinovo nesrečo. V muziki je izobilje fluida simpatije do tega pokovca, ki meša glavo mladim in manj mladim ženskam. In rekel bi celo, da je z Mozartom povezan na prav poseben, osebno izpoveden način.

30. jan.: Sinice, plavčki in črnoglavke si v krmilnici neprestano 'podajajo kljuke.' Vmes se kdaj pa kdaj vštuli kak zelenec, brgleza, prejšnje zime stalnega gosta, pa letos še nisem videl. Tudi ščinkavci so redki. Pač pa se je danes popoldne prikazal doslej še ne viden gost: grilček, dva samca in samica, vsi trije zelo bojoviti ptiči. Nobenega drugega niso pustili zraven, včasih pa so se zravsali tudi med sabo.

31. jan.: Tudi danes so se grilčki za lep čas naselili v moji krmilnici. Dan je jasen, sončen, a vetroven. Snega nikjer nič.

Kaj je življenje? ... Še tisto vse zabloda je mameča,
kar videti je kot največja sreča ...

Calderon: Življenje je sen.

2. febr.: Ko sem včeraj prišel z Bleda, me je čakalo presenečenje. Janko Moder mi je poslal svojo knjigo prevodov Prešernovih nemških pesmi. Darila sem bil vesel tudi zato, ker dopolnjuje mojo zbirko 'prešernian'. O prevodih ne morem soditi, ker ne znam dovolj nemško. Včasih se mi zde nekam prelahki, vključno z resnobno elegijo V spomin Matije Čopa. Nekaj primerov: Aus ist der Kampf, der lang genug gewahrt: minile dolge so, predolge vice. Nun ist vorbei der innern Sturme Toben: Zdaj notranjih viharjev si odrešen. Nicht mehr wird Dich die Alte Wunde brennen, dass fremd das Vaterland in seinen Söhnen: Zdaj v stari rani ti nič več ne kljuje, da sin se svoje domovine brani ... Nicht du, mein Freund, nur wir sind zu bedauern: Ne tebe, dragi, naj le nas kropijo solze ... z enjambementom, ki ga v izvirniku ni. In kako polneje zvenijo verzi:

Ich weiss, du standest einsam, unbeglücket,
Dass dir, wie mir, kein Glück war hier beschieden.
Dass dich in stillen Haus kein Leid mehr drückt
kakor prevod:

Vem, sam si bil in kakor meni dano
ti ni bilo že tu kdaj srečo užiti,
pa v tihi jami je vse to prestano;
ali pa: Ich gönne dir den tiefen, ew'gen Frieden in povsem neustreznosti: Miru ti
nočem večnega kaliti. Občutje v izvirniku in prevodu je v bistvu povsem drugačno.

No, seveda: Prešeren je le Prešeren. To osmrtnico pa je doslej, po mojem, najustrezneje prevedel Janko Glazer.

Zahvalno pismo Janku Modru je napisano, le odposlati ga je še treba.

V današnjih Književnih listih berem intervju z dr. Jankom Kosom v zvezi z njegovo knjigo Neznani Prešeren.

Ob tem bi se dalo marsikaj reči. Komu je bilo to, o čemer govori pisec, doslej neznano? Nevednežem, tem pa je neznano v celem vse. Drugače pa so o Prešernovih življenjskih zgodah in nezgodah že davno vse dognali dr. Ivan Grafenauer, dr. France Kidrič, ta največ, in dr. Anton Slodnjak. Kos njihova dognanja le povzema in včasih pospremi s hudo preprostimi razlagami in sodbami, ki bi delale čast kakemu Luku Jeranu. Posebno ganljiv je častiti akademik tedaj, ko razlaga, da ni vse le taka ali drugačna interpretacija del, temveč tudi avtorjeve osebne biografije in zgodovinskih danosti časa, v katerem je živel. No, vsi normalno misleči ljudje nikoli niso mislili in trdili nič drugega. Ali je za dosego doktorskih in akademskih časti nemara res potrebno, da najprej govorimo in počnemo neumnosti, šele nato pa se skozi 'ustvarjalne stiske in tegobe' vzpenjamo po poti popolnosti, camino de perfeccion, strmečemu občinstvu za zgled in poduk, ob zagotovljenem repišču sv. Nikolaja.

Tu nikakor ne morem mimo tega, kako je neki francoski profesor odkrival

direktno metodo poučevanja tujih jezikov, odkrival kot nekaj senzacionalnega in uspešnega, kot nekaj, kar si je lahko izmislil le francoski, kartezijansko misleči um, če ne celo veleum. Narobe ob tem je bilo le to, da smo Slovenci to metodo poznali in dejansko uporabljali, resda prisiljeno, a to dejstva ne spremeni, že nekaj stoletij, ko smo se po tej direktni metodi učili nemščine, jezika gospode in uradov.

Danes je svečnica. Z njo je povezana cela vrsta vremenskih napovedi: da ne sme biti zelena, da ne sme biti pretopla, pa spet, da mora in da ne sme biti jasna, da mora in ne sme biti oblačna, in naprej po tem kopitu. Težko je biti vremenski prerok, če je taka, kakršna je danes: zjutraj mrzla, čez dan topla, kdaj pa kdaj sončna, pa spet oblačna, zelena sicer ne, a brez snega. Tu se je vsekakor najboljšje držati stare bohinjske modrosti: to se bo zada vidvo.

6. febr.: Včeraj dan obiskov. Dopoldne Saša J. z Bleda. Med drugim mi je prinesel tudi kulturno stran Ljubljanskega dnevnika, kjer so konec januarja objavili odlomek iz mojih spominov na Cirila Kosmača iz knjige SREČANJA S SODOBNIKI. Popoldne najprej Julijan Strajnar, Nena in Žuža, nato dr. Žiga Vodusek, nazadnje pa še Ací, Maja in Boštjan. V prijetni družbi je dan hitro mineval. Zunaj je popoldne začel pihati močan karavanški fen, da se je ogrelo na 13 stopinj.

Danes karta s pozdravi od Tince Stegovčeve. Za čez zimo si je, kot piše, najela stanovanje v Piranu. Pametna ženska. Tudi sam bi moral narediti kaj podobnega, čeprav je zame ta reč malo bolj težavna. Tinca zaklene svoje ljubljansko stanovanje in gre, meni pa bi bilo težko zakleniti hišo in jo pustiti samo nekaj mesecev. In še to: Tinca ima avto, pa lahko naloži vanj malo več krame, če pa je sila, je lahko hitro spet doma. Sicer pa, kakor je, je.

Moje zdajšnje berilo je Platon: Simposion in Gorgias. Sovretov prevod se je že hudo postaral. Mislim, da je zadnji čas narediti novega, ker bo le tako vsakomur razvidno, kakšen mojster dialoga je Platon. Tudi pri nekaterih pripombah ne bi prav nič škodilo malo več širine, ali vsaj manj moraliziranja.

8. febr.: Snoči gledal na televiziji prenos Prešernove proslave iz Cankarjevega doma v Ljubljani. Prireditvev je iz leta v leto bolj žalostna in klavrna, čeprav nikakor ni poceni. Še najmanj je tisto, kar dobijo nagrajenci. Sicer je navsezadnje čisto vseeno, kdo dobi nagrado, vendar me je letos presenetila vsaj tista, ki jo je dobil g. Verč za radijski 'projekt' 40 oddaj Dantejeve Božanske komedije, oddaj, ki so bile naravnost odvratne, z nemogočim recitiranjem in glasbo, da se jih ni dalo poslušati. Tega ni mogel narediti niti najbolj prizadeti dr. Andrej Capuder, s katerim sva o tem spregovorila med mojim obiskom v Parizu. Vendar se ne splača razburjati: ob velikanski vsoti za 'projekt' gnusobo porabljenega denarja, je tistih 400.000 ali nekaj več nagrade prava malenkost. A žalitev Prešernovega spomina je po mojem vendarle.

Ko to pišem, je siromak pred 146 leti v Kranju bil poslednji boj, z mračnimi strežniki, sebičnimi sorodniki in oblastniškimi dušebrižniki okoli sebe, nato pa odšel tja, 'kamor moč preganjavcev ne seže...'

Upam, da bo vsaj nocojšnja slovesnost v Vrbi, kamor nameravam iti, spoštljivejša do tega doslej največjega Slovenca, ki pa ga tako vsaj kaže, še malo nismo vredni.

9. febr.: V Vrbi se je sinoči trlo ljudi, da je večina nekaj sto ljudi morala ostati kar zunaj na cesti.

V današnjem Delu berem, da so spet 'odkrili' pravo Prešernovo podobo: oljno sliko lepega mladeniča, ki je Prešernu podoben, a naslikan kdo ve kdaj, vsekakor pa mnogo let po pesnikovi smrti. In če prav vem, je posnetek že v Kidričevem Prešernovem albumu iz leta 1950. Kot avtor je naveden: Anonimus. No spet imamo

kost za glodanje in priložnost, da se bo kdo ustil, koliko novega je odkril, ko bo prodajal nekaj, kar je že davno znano.

V današnjih Književnih listih intervju s Prešernovim nagrajencem L. Rebulo. Malo me je razočaral, ker sem bral že nekaj precej boljših razgovorov z njim.

Veseli pa me, da je France Pibernik spet načel vprašanje ureditve Prešernovega groba v Kranju. To, kar so naredili z njim, me je vseskozi prizadevalo in me še, in če se prav spominjam, sem celo javno pisal o tem, a kaj, ko je vse bob ob steno. Psi in karavana!

Tisto, kar se dogaja s starim kranjskim pokopališčem in ljubljanskim Navjem nam res ni v čast. In je hkrati dokaz, da nismo noben narod, temveč horda prostakov!

11. febr.: V krmilnici je danes nadvse pisano: zelenci, liščki, grilčki, kar po šest naenkrat, pa seveda stalni obiskovalci: sinice, plavčki, črnoglavke. In kakšen ravsl! Vse drugo je manj razveseljivo.

Sredi popoldneva sta prišla Polonca in Božo Kovač. Ne vem, kako da se nismo dobili. Bil sem doma, vežna vrata so bila odprta.

Na listku, ki sta ga pustila pred vrati, piše, da je bila Polonca v ZDA in da mi prinaša pozdrave od Uroša Prevorška in Metke. Res škoda, da se nismo dobili.

13. febr.: Tako slabo kot danes se že dolgo nisem počutil. Ne vem, ali se me loteva gripa ali je samo bližajoče se slabo vreme ali vrag vedi kaj. Zraven me jezi še to, da nikakor ne morem priklicati Polonce Kovačeve. Telefon je potemtakem za to, da ga takrat, ko bi ga najbolj potreboval, ne moreš s pridom uporabiti.

Po daljših ovinkih sem pozno zvečer le prikliclal Boža in mu razložil, kakšno neumnost sta naredila s Polonco.

14. febr.: Sveti Valentin, ki da 'ima ključ do korenin'. Vse štorije, ki si jih ob njem izmišljajo sedaj, so le zaradi tega, da imajo kramarji semenj.

Pošta od Radia Slovenije. Urednik France Vurnik prosi, naj napišem nekaj besed o tem, kako sem dočakal dan zmage.

16. febr.: Za g. Vurnika pretipkal poldrugo stran spominov na 9. maj 1945. Ne vem, kako mu bo napisano všeč. Zdaj bom vzel v stope spominski zapis na Josipa Vidmarja. Danes sem ga ponovno prebral in zdi se mi kar sprejemljiv. Če ne bo drugega interesenta, bom ta zapis ponudil Cirilu Zlobcu za Sodobnost. Jeseni bo namreč stoletnica Vidmarjevega rojstva.

17. febr.: Pismo za g. Vurnika odposlano, spominski zapis o Vidmarju pregledan in pripravljen za kopiranje.

20. febr.: Prvi letošnji delovni dan na vrtu. Sončno je in toplo, pa sem obrezal črni ribez. Morda mi bo delo pomagalo premagati slabo počutje in razgibalo razbolele kosti. Pod hišo že tretji dan poje motorna žaga, po vaški cesti pa se gor in dol podi procesija avtomobilov. Pri pogledu na koledar nisem imel vtisa, da je kak poseben praznik.

23. febr.: Neprijazen, deževen dan. Matija, ki bo jutri, bo verjetno poskrbel za malo mraza.

24. febr.: Ledu Matija ni naredil, sneži pa že ves dan. Kar pravi čas za računanje lanskih dohodkov in pisanje prijave za davkarijo. Pokojnine je bilo nekaj nad 1.400.000 SIT, avtorskega honorarja 324.000, kupnine za knjige ok. 200.000. Bogeve, koliko bodo nenasitni dacarji vzeli poleg tistega, kar so že. Država je zapravljiva, kot še ni bila nobena doslej. Na zunaj se šopirimo kakor predstavniki najrevnejših afriških in južnoameriških držav. Na znotraj seveda tudi.

27. febr.: G. Vurnik sporoča, da tisto, kar sem napisal za 50. obletnico osvoboditve, ustreza njihovemu konceptu. Sprašuje za številko žiro računa. Jo bo dobil.

6. marec: Po treh mesecih končno pismo pisatelja Rebule o moji knjigi VRAČANJA. V puščobni deževni marčni dan mi je prineslo kar nekaj veselja. Kaže, da je Rebuli tudi ta knjiga všeč. Zbudila pa mu je nekaj vprašanj, glede katerih bi se rad z mano pogovoril, predvsem glede Kocbekovega klečanja pred Kardeljem in glede prizora med Vidmarjem in Borom. V Zgodovinski zaslugi bi si želel širšega prikaza Hacetove človečnosti. Glorija ga je, tako pravi, pritegnila s svojo prav planinsko svežino. Božični zgodbi pa bi dal v zbirki prednost; imeniten se mu zdi kontrapunkt s Petrarko. Pri Listih iz Dnevnika pripominja, da bi bila zgodba lahko raztegnjena v imeniten roman. Zanimiv je tudi konec pisma, ko pravi, da mi PREPIHOV, ki bodo vsak čas izšli in so ponatis njegovega štiriletnega kolumniranja pri DRUŽINI, ne bo poslal, ker ne mara s svojo 'zadrtnostjo', kot jo imenujejo, prizadeti mojega gosposkega Ignoramus et ignorabimus...

Zdaj sem jaz na vrsti za pismo.

7. marec: Pismo je napisano. Jutri ga odpošljem. Naj tu navedem le odlomek, s katerim Rebuli odgovarjam na vprašanje o Kocbeku.

Tudi sam ga imam za velikega pesnika in velikega Slovenca, a tudi za izjemno tragično osebnost, ki je preveč pozabljala na pregovor, da mora tisti, kdor hoče jesti s hudičem, imeti dolgo žlico, zato si je bil v hudih časih tega ali onega kriv tudi sam. In še nekaj: ko je prve povojne dni vsaj navidezno participiral pri oblasti, je tudi on pokazal nekaj za oblastnike in jaro gospodo značilnih, celo grdih, čeprav to težko zapišem, lastnosti. Tisto klečanje pred Krištofom na slavlju ob Prešernovem prazniku, prizor je resničen, pa bi vsekakor razložil z evforijo prazniškega večera, a bi pri tem opozoril še na eno, bolj postransko Kocbekovo lastnost, ki je vi morda niste opazili in ki zame pravzaprav ni ne dobra ne slaba, a mi je kot preprostemu kmetu povsem tuja, na kanček cirkusanta v njem, ki ga lahko razberete tudi pri natančnejšem branju njegove sicer monumentalne TOVARIŠIJE, zlasti v odlomkih, ko govori o svojem prijateljstvu s Frančkom, alias Jožetom Javorškom. Morda vam tudi to prijateljstvo kaj pove o njem...

10. marec: Kaže, da imajo tudi Francozi usmerjeno izobraževanje. Na kvizu Questions pour un champion, kvizu, ki ga večkrat gledam, so zadnje dni nastopale skupine mladih srednješolcev iz različnih francoskih krajev. O filmih in popevkah še kar nekaj vedo, toda o drugem. Včeraj, na primer, nekdo, ki si je izbral temo Francoska književnost, ni vedel, kdo je napisal roman Les liaisons dangereuses, pa delo Jacques le Fataliste, pa L'esprit des lois, pa Dictionnaire philosophique. Če k temu dodam, da o drugih literaturah nasploh vedo zelo malo, je klavrna podoba znanja očitna, posebno še, ker se za tekmovalce verjetno javljajo najboljši.

11. marec: G. Teršek z II. programa Radia Slovenije mi je telefoniral, da bi me rad imel za gosta v eni svojih oddaj prihodnjo soboto. Za torek sva se domenila, da pride k meni na Poljšico. Ko bi bilo čisto po mojem, na tej oddaji ne bi sodeloval. Ne le da se mi ne ljubi, temveč tudi pravega razloga za to ne najdem.

13. marec: Nad pet strani dolgo pismo od nekdanjega učenca inž. Mihe Prijatelja iz Maribora. Snovi za celo sago. Kakšne človeške usode! Mihi nikakor ni bilo z rožicami postlano. In koliko boleznij je prebolel. Zdaj je končno penzionist in si življenje ureja tako, da je zanj najboljše. Vabi me v Maribor. Ne vem, ali se bom odločil za pot; predlagam mu tudi, naj on pride na Poljšico. Resnično rad bi se srečal z njim, saj bi si imela marsikaj povedati.

14. marec: Obisk Silva Terška, ki hoče, da v soboto 18. t.m. sodelujem v njegovi oddaji, o katere podobi nič ne vem. Za uvod in informacijo je posnel malo daljši pogovor z mano. Večina vprašanj se je nanašala na partizanstvo. Čisto nič ne

vem, kako se bo v soboto vsa zadeva razpletla. Moral bom hudo paziti, da ne bom čakal prevelikih neumnosti.

Jutri pojdem v Ljubljano, da na kresiji overovim svoj podpis kot eden od ustanovnih članov Knjižne zadruge. Vse skupaj je Mikelnov domislek, sam pa si nisem upal odločno povedati, da me vsa ta zadeva popolnoma nič ne zanima, saj si od nje ne obetam prav nobene koristi.

16. marec: Podpis overovljen. Srečanje z Alenko Puharjevo, ki sem jo povabil na kosilo v Operno klet. Doma me je čakalo vabilo na prvomajski izlet filozofske fakultete v Rim, Neapelj, Sorrento, Pompeje... Betežen, kakor sem, bom ostal doma.

19. marec: Včeraj ves dan v Ljubljani. Kosilo v gostilni Zlatorog, obisk pri bratrancu Cenetu Iskri, nato pa na radiu, kjer sem nastopil v oddaji Silva Terška. Imel sem občutek, da je šlo bolje, kot sem pričakoval. Zaradi nekaterih mojih izjav najbrž ne bo šlo brez zamere. Urednik Teršek je prijazen gospod. Po oddaji sem se na radiu srečal tudi z dr. Tinetom Velikonjo, ki je nastopil takoj za mano, in z zgodovinarjem J. Dežmanom, ki je mlajši, kot sem si ga predstavljal. Dr. Velikonja je podoben očetu, ki ga je bilo še manj kot njega. Po njegovi zunanosti sem presodil, od kod njegova sveta jeza na vse, kar ni čisto po njegovih umih. Povsem razumljiv pa je njegov negativni odnos do oblasti, ki mu je takoj po vojni brez vsakršne potrebe in neupravičeno ubila očeta.

Danes je Jožefovo. Pred vojno so v dneh okoli tega praznika zagotovo cvetele marelice na vzhodni strani moje rojstne hiše. Letos o tem ni ne duha ne sluha.

20. marec: Poštar je prinesel sporočilo Gorenjske banke, da mi je RTV Slovenija nakazala za moj poldrugo stran obsegajoči spominski zapis o 9. maju 1945 celih 10.200 SIT. Ni slabo.

21. marec: Prvi pomladni dan. Pa mu ni čisto nič podoben. Oblačen in hladen je, sneg pa leži že na Viševnici in na Hotunjah.

23. marec: V današnjih Književnih listih Lev Detela lepo in jasno piše, kako so v starem režimu nekateri kulturniki prihajali do lepih sinekur, zdaj pa imajo polna usta o tem, kako so bili preganjani. To sam govorim že nekaj let in tudi ime sem dal tem trpinom: sinekurci! Dobro je, da je to zapisal mlajši, morda manj obremenjen pisatelj. Sam bi si javno komaj upal zbrati toliko poguma!

26. marec: Še en topel, deloma sončen dan. Dopoldne sem malo brkljaril po vrtu, malo pa gledal špansko televizijo: imenitno zgodovinsko oddajo o Nemčiji med 30 letno vojno, Renu, mestih Coblenc, Münster, Osnabrück, Mainz. Slikarije flamskih slikarjev tistega časa. Rembrandtova Nočna straža!

28. marec: Popoldne klicala po telefonu Polonca Kovačeva. Spet se odpravlja v ZDA, k sestri Metki, ki je menda hudo bolna. Pomenek o Dušanu Prevoršku, ki bo maja predvidoma v Ljubljani. Upam, da se bova kaj srečala. Polonca mi je še povedala, da je dvakrat z užitkom prebrala mojo knjigo SIMFONIJO SLOVESIA, ki jo je na prejšnji poti v ZDA nesla tudi sestri. Pravi, da jo je tudi ona z veseljem prebrala, in njen bivši mož Dušan tudi. Če bi bil domišljav, bi se lahko ponorčeval, da dober glas seže še dlje ko v deveto vas.

30. marec: Danes se Taras K. v Književnih listih spotika ob ubogega partizanskega duhovnika Jožeta Lampreta. Dogodek, o katerem piše, je verjetno resničen, a malo prizanesljivosti do krute usode tega človeka ne bi bilo odveč. Kako drugačen je glede tega stari in v marsičem tudi modri dr. Anton Trstenjak, tudi sam duhovnik in vsekakor boljši kristjan.

7. apr.: Sončen, poletno topel dan. Zjutraj zagledal prvo letošnjo lastovko, in to kmečko, ki so zadnje čase bolj in bolj redke. Čudežno cvetenje breskev!

Spomin na dogajanje pred 19. leti, ko se je začelo iztekati mamino življenje. In začudeno spraševanje: ali je res že devetnajst let v grobu? Tako hitro so minila in tako hitro se tudi sam bližam prehodu iz bitja v nebitje, iz luči v večno temo. Hospes unius diei!

Pozno popoldne obisk sošolca Pavla Zupančiča iz Kranja. Pred kratkim je bil operiran na slepiču. Mestoma nadvse zanimivi pomenki o vsem mogočem: šoli, partizanščini, zdajšnji demokraciji ipd. In o njegovih boleznih. Sam ob tem kar nekako pozabim, da tudi z mano ni vse v najlepšem redu.

9. apr.: Zimsko hladno jutro, dan pa vetroven. Cvetna nedelja. Ker je bilo za delo na vrtu prehladno, sem gledal, kako so na Petrovem trgu v Rimu praznovali ta praznik. Papež Woytila je neutrujen oznanjevalec svojih resnic. Mene je bolj kot vse, kar je govoril, pretresla takoj po teh ceremonijah objavljena novica, da se je blizu Bergama z dedovo lovsko puško ustrelil desetleten fantič.

10. apr.: S pošto so prišla velikonočna voščila stiškega opata in po skoraj pol leta zahvala domžalske knjižnice za mojih štirideset PREŠERNOV.

14. apr.: Danes pred devetnajstimi leti, bil je veliki četrtek, smo na gorjanskem pokopališču zagrebli našo mamo. Dan je bil tudi deloma oblačen, vendar vsaj za osem stopinj toplejši. Koliko tedanjih pogrebcev je že odšlo za njo.

17. apr.: Obisk Bertoncljevih. Boštjanček vidno raste.

20. apr.: Včeraj v Ljubljani. Med drugim sem si ogledal tudi razstavo Picassovih keramik. Nekatere reči so res mojstrske, da bi jih z veseljem obesil ali postavil kjer koli doma. Tudi razstavni prostor v Cankarjevem domu ni od muh. Najlepše od vsega je neposreden stik z okoliškimi drevesi. Ko bodo čisto zakrila Kidričev spomenik, bo še lepše.

21. apr.: V Belem gradu je včeraj umrl Milovan Djilas. Nekaj v zvezi z njim sem že pisal, ko sem opisoval svoje orožne vaje v Postojni, kjer smo leta 1954 branili Trst. Še vedno mi ne gre iz spomina, kar mi je v šestdesetih letih pripovedoval Vladimir Dedijer, kako je ta Črnogorec potem, ko je zaklal nekega četnika, pač po stari črnogorski navadi, obliznil nož z njegovo krvjo. Za take običaje hvala lepa. Po mojem bi pač kazalo, da jih počasi opustimo. In ne odpuščamo, naj gre za ne vem kakšnega oporečnika!

23. apr.: Po novem sveti Jurij. V Gorjah žegnanje oziroma semenj, kot pravimo, bolj misleč na kramarijo, kot na počastitev svetnika. Temperatura popoldne: 23 stopinj.

24. apr.: Na španski televiziji sem po naključju ujel prenos slavnostne podelitve Cervantesove nagrade za leto 1994. Dobil jo je perujski pisatelj Mario Vargas Llosa. Svečanost je bila na univerzi v mestu Alcalá de Henares, Cervantesovem rojstnem kraju. Udeležila sta se je tudi kralj Juan Carlos in kraljica. Govorniki: pisatelj, kulturna ministrica, kralj. Nadyse zanimiv je bil pisateljev govor, pa tudi ministričin in kraljev nista bila brez soli. Človek se nehote spomni na mlačev prazne slame pri nas, kadar priredimo kako podobno svečanost. Na koncu proslave, ki je trajala dobro uro, so zapeli himno Gaudeamus igitur, tri kitice. Vargas Llosa je bil ob tem vidno ganjen.

Spomin mi je hočeš nočeš zablodil nazaj, tega bo zdaj 17 ali 18 let, ko je ta znameniti pisatelj lepega majskega dne sedel pod cvetočo češnjo na mojem vrtu pred hišo v družbi s Cirilom Kosmačem in furlanskim pisateljem Morandinijem. Bil je to nepozaben dan, tako zaradi Kosmača, kot zaradi Vargasa Llose, takratnega predsednika mednarodnega centra PEN. Pisatelj je od tedaj malo posivel, a še vedno je videti zelo mladosten. Če mi uspe dobiti njegov španski naslov, mu bom čestital, čeprav se na Poljšico in name najbrž ne bo spomnil.

25. apr.: Še o Mariu Vargasu Llosi. Šest let po izidu njegove knjige *La ciudad y los perros* sem jo z naslovom *Mesto in ščeneta*, s pravnjim ugodjem ob delu, prevedel v slovenščino za zbirko *Zenit* pri Mladinski knjigi.

Maja leta 1977, ko je bil Vargas Llosa na Bledu oziroma celo na Poljšici, sem mu ta prevod kakopak pokazal, pa mi je v knjigo napisal naslednje:

Para Niko Košir,
coautor de esta novela,
con un apretón de manos
y la amistad de M.V.L.

Lep spomin ob današnjem puščobnem deževnem dnevu.

27. apr.: Dan ustanovitve OF oziroma po novem Dan odpora proti okupatorju. Uradno še vedno praznik, ki pa kakor da se ga sramujemo. Bivši okupatorjevi sodelavci so daleč prignali vso to reč. Še malo, pa bomo morali svečano proslavljati obletnico njihove prisege Hitlerju. Pri vsem tem molče kot ribe vsi nekdanji skojci, ki so zdaj vladajoči potentati. Če bo šlo tudi naprej po istem tiru, se Slovencem slabo piše. Nikakor se ne bo dobro končalo, ker se nekako sramujejo tistega, na kar bi morali biti najbolj ponosni, veličine osvobodilnega boja namreč, ne glede na vse tisto, kar je bilo v njem tedaj, še veliko bolj pa po zmagi narobe.

Zame danes mineva petdeset let od tedaj, ko sem se z odseki Glavnega odbora OF in SNOS po neskončno dolgem maršu iz Črnomlja na Hrvaško znašel v Gorskem Kotaru, na Ravni gori, domala tujec med vsemi, saj sem bil šele dva dni član uredništva Slovenskega poročevalca.

Tisti dober teden, prebit na Ravni gori, je bil zame od vsega partizanovanja najbolj moreč. Svet se je podiral, mi pa smo tam gori čumeli v nevednosti in neugodju, meni pa je bila po vsem dolgem času, prebitem v bojnih enotah, odvezeta v bližnji prihodnosti uzrta možnost, da se med prvimi našimi enotami prikažem v Ljubljani, ne sicer na belem konju, pa tudi na vrancu ali lisu ne, s čimer bi bil prav tako zadovoljen. V Ljubljano sem se 10. maja pod večer, ne pa 9. maja zjutraj, ovenčan s slavo osvoboditelja, s kamionom pripeljal iz Trsta, malodane kot kak zaledni skrivač. No, nihil invitis itn. Toda kje so sedaj tisti časi, saj se celo spomin nanje oglasi redko kdaj. Mais ou sont les neiges d'antan?

Dodatek k M. Vargasu Llosi: ko je bil maja 1977 na Bledu in pri meni, se je podpisal tudi v drugo svojo knjigo: *LOS CACHORROS*. Tu je napisal: Para N.K., con los mejores deseos de su amigo, M.V.L.

30. apr.: Ravnanje 'demokratov' v zvezi s proslavo 50. obletnice osvoboditve postaja vse bolj žaljivo. Ko bi jaz imel kaj besede v Zvezi borcev, bi jim svetoval, naj uradno proslavo povsem bojkotirajo, in se sami zberejo, četudi na kakšni veselici ali prijateljskem srečanju, morda pri Šternu na Ježici ali na Livadi ob Ljubljani ali kjer koli pač, samo da ne tam, kjer utegnejo spet slišati floskule o tem, da so leta 1945 pri nas zmagali domobranci.

V sobotni prilogi *Dela* zanimiv članek Spomenke Hribar o 'lepodušnežih'. Glede njenih trditev v zvezi s to 'zalego' bi bil tudi sam podobnega mnenja. Prej teh 'trpinov' ni bilo nikjer ne videti ne slišati, in večina od njih je bila preskrbljena z lepimi sinekurami. Mnogi so bili zmeraj pripravljeni vreči kako poleno pod noge tega ali onega poštenjaka.

1. maj: PRAZNIK DELA. Ponoči in tudi zgodaj zjutraj je bilo začuda mirno. Nič več motorističnih dirk z odvitimi dušniki, dirk, ki so se začenjale, ko se je komaj dobro zazoril dan in so nam parale živce.

2. maj: Danes sem postavil piko na i na svoje marnje o prevajanju. Vsega skupaj je okoli sto strani. Kaj bom zdaj naredil z rokopisom, še ne vem.

Mnogo znamenj kaže, da smo pred novim srbsko – hrvaškim spopadom na Hrvaškem, kar utegne poslabšati tudi naš položaj. Ali nam res ni usojeno vsaj v miru umreti, če je bilo naše življenje po svoje zaznamovano že z dvema svetovnima vojnama.

5. maj: Snoči na televiziji oddaja: večerni gost Ksenija Vidali. Pevka, ki je pela z Giglijem, Taddeiem, Mariom del Monacom, poznala skladatelje Mascagnija, Cileo in druge. Pripoved o življenju, ki je bilo znamenito, a tudi polno človeške tragike: smrt prvega moža, smrt drugega: Demetrija Žebreta in zgodba njune velike ljubezni; odločitev, da se po njegovi smrti dokončno odpove svoji pevski karieri. Znamenita pevka torej, hkrati pa izredno občutljiv človek, polna neke, zdaj komaj še komu znane poštenosti in dobrote.

Za to oddajo sem gospe Vidalijevi, ki jo poznam nekaj manj ko šestdeset let, napisal pismo s čestitkami. Upam, da ji bo naredilo vsaj malo veselja.

6. maj: Danes mineva petdeset let, odkar sem se obenem z množico drugih, zadnje dni na Ravni gori v Gorskem Kotaru ždečih partizanov odpravil na pot proti Trstu, čez Snežnik, Cerknico, Postojno, Vipavo, Ajdovščino, Gorico. Triumfalen pohod zmagovalcev, ki niti od daleč niso slutili, kaj vse jim bo ta zmaga prinesla.

Popoldne obisk Dušana Prevorška iz ZDA, in Polonce in Boža Kovača. Po štiridesetih letih sva z Dušanom nadaljevala takrat prekinjene pogovore. Še vedno stari Dušan, čeprav je v novi domovini naredil veliko kariero. Zdaj bo dva meseca predaval na ljubljanski univerzi. Mogoče se bova še videla.

7. maj: Pred petdesetimi leti sem bil v Trstu. In še naslednje tri dni. Prve grenke kaplje v radosti zmagoslavja.

8. maj: Po vsem svetu se vrstijo slovesnosti ob 50-letnici konca druge svetovne vojne. Slavijo predvsem zmagovalce. Pri nas pa imajo največ povedati kolaboranti z najbolj gnusnim režimom, kar jih je bilo kdaj v Evropi. Najmanj, kar bi lahko očitali neumnim politikantom, je njihova slepota za nazaj in kratkovidnost za vnaprej. Če se imamo Slovenci s čim hvaliti, je to naša narodnoosvobodilna borba ne glede na to, kar se je kasneje iz tega izcimilo. Tudi feldmaršal Janša in onorevole Peterle se v tem 'slabem' režimu nista kdove kako slabo počutila. Predvsem prvi se je dolgo še posebej trudil, da bi mu bil čim pohlevnejši hlapec.

9. maj: Petdeset let po koncu 2. svetovne vojne. Pri nas ga proslavljamo precej obrobno, ko da nas je sram, da smo takrat zmagali. V pisanju o medvojnih dogodkih spet cel kup sprenevedanja, da sta boj zoper fašizem in nacizem in sodelovanje z okupatorjem enake hvale vredna. To nikoli ni bilo in nikoli ne bo, če ne bodo na svetu zavladali brezumje in cinizem in nihilizem najslabše bire. Za pogrevanje starih, v mnogočem že dolgo pozabljenih in preseženih nasprotij skrbi predvsem 'pravičniška', v vojni premagana stran.

10. maj: Pred 50-letji sem se okoli pol osmih zvečer pripeljal iz Trsta v Ljubljano. Nastanili so nas v hotelu Slon. Tu sem ostal nekaj mesecev. Potem sem se prvič po vojni, nato pa še dvakrat znašel na cesti. Začasno me je vzel pod streho prijatelj Jože Tiran, ki je na Čopovi ulici dobil petsobno stanovanje nekega pobelega 'buržuja'.

11. maj: Zjutraj tega dne pred petdesetimi leti smo partizani: Ciril Kosmač, Dušan Moravec, Aleksander Javornik, Franček Bohanec in jaz zasedli uredništvo 'Jutra'. Po volji glavnega urednika Cirila Kosmača sem postal zunanje politični urednik Slovenskega poročevalca. Kar prezahtevna vloga za moje tedanje novinarsko znanje.

J. Stanovnik je pred nekaj tedni razložil, da so leta 1945 zmagali domobranci, pisatelj in pesnik Jože Snoj pa gre v današnjih Književnih listih po svoje še dlje, ko

trdi, da so bili partizani pravzaprav največji okupatorjevi sodelavci. Miselne akrobacije, vredne Loyolovih učencev! Ali sta bila potemtakem največja okupatorjeva sodelavca Winston Churchill in F.D. Roosevelt, ki sta mu prizadejala največ hudega, Quisling in Petain in Tiso in kar je še podobnih tičev pa njegovi največji nasprotniki. Bog jim pomagaj v njihovi sprevrženosti. Kaj, če jih vseeno ne peče vest?

13. maj: Na današnji dan pred 50-letji sem izrabil prvo priložnost, da sem po dolgih štirih letih spet odšel domov na Poljšico. S strahom, ker tako rekoč vsa vojna leta nisem vedel, kako je z domačimi. Domov me je peljal na motornem kolesu s prikolico neki šofer, ki je bil morebiti v službi pri Poročevalcu. Doma je bilo vse v redu: hiša je ostala cela, oče in mati živa. Leta 1942 sta bila za nekaj mesecev preseljena, oče v Begunje, mama v Šentvid, hišo pa so medtem izropali deloma Nemci, še več pa domačini.

Ob snidenju seveda ni manjkalo solz, zlasti na mamini strani, deloma zaradi veselja ob moji vrnitvi deloma zaradi žalosti, ker že nekaj mesecev ni nič vedela o sinu Jožu, mojem polbratu, ki ji je bil tedaj očitno najljubši otrok, določen tudi za dediča na posestvu.

Doma sem bil le kratek čas. Prišedši v Ljubljano pa sem na cesti srečal polbrata Jožo, ki je bil tedaj intendant jurišne čete IX. korpusa. Bil je med osvoboditelji Trsta, 1. maja, tisti dan pa je po opravkih prišel v Ljubljano. Nemudoma sem ga vprašal, ali utegne iti domov. Ker je potrdil, da, sem spet angažiral svojega prejšnjega prevoznika in se v drugo tisti dan odpeljal domov. Tako sem mami in bratu naredil veliko veselja. Mama je bila zdaj že kar dovolj potolažena, čeprav je njen tretji sin Ivan tudi po tem še ostal neznanka. Bil je partizan, pa ujet, pa v nemških koncentracijskih taboriščih. Vrnil se je šele na jesen tistega leta tako spremenjen od hudega, da ga niti mama ni spoznala.

Ob vsem tem je bilo nenavadno, da smo se od treh partizanov vrnilo vsi trije. Koliko je bilo primerov, ko je iz iste družine padlo ali pomrlo več članov. Ivan je bil partizan od leta 1942, jaz od 1943, Joža od 1944.

13. maj: Zvečer proslava 50. obletnice zmage nad nacizmom in fašizmom. Bila je v Cankarjevem domu. Govornik predsednik Kučan. Govor dokaj uravnotežen, a na vse kraje previden.

14. maj: Slavnostna seja parlamenta, pri kateri sem ujel le konec: katastrofalno petje Slovenskega okteta in Školčevo vabilo, naj poslanci pridejo v restavracijo, kjer bodo nazdravili obletnici. Krščanskih in socialdemokratov na seji ni bilo.

Potlej sem na televiziji gledal ves prenos proslave na Trgu revolucije. Nekaj je bilo še kar v redu, a vmes mnogi nepotrebni elementi 'projekta', blodnih izmišljij zafrustriranih podeželskih genijev'. Sam prenos je bil obrtno šušmarski; na tujih televizijah gledamo podobne stvari izpeljane izvedensko. In vrag vedi, čemu je skupina mladeničev plezala po eni tamkajšnjih stolpnic gor in dol. Za razumevanje te 'simbolike' smo najbrž preneumni. In tudi za razumevanje 'globokoumnega' razmišljanja o duhu, že bolj na koncu tega cirkusa. Skušal bom zvedeti, kdo je avtor tega prismojenega čvekanja.

Navsezadnje smo tudi to proslavo preživeli, ne da bi kdor koli rekel kako zahvalno besedo borcem, kakor se je to dogajalo povsod po svetu. Govornik, predsednik vlade dr. Drnovšek, se je spomnil vsaj padlih.

(Konec prihodnjič)

Niko Košir

V ZNAMENJU STRELCA

16. maj: V glavo mi je šinila misel, da izdam izbor svojih pesniških prevodov v knjižici, podobni bibliofilski izdaji 30 španskih romanc, spet nič za prodajo, temveč le za prijatelje in dobre znance. Zdi se mi, da sem že našel naslov: VEČERNI ORFEJ.

22. maj: Zadnji ameriški veleposlanik v Jugoslaviji g. Zimmermann v svoji knjigi, katere odlomke sem prebral v Mladini, daje dokaj razvidno in natančno analizo dogodkov, ki so pripeljali do razpada Jugoslavije. Dobro okarakterizira tudi nekatere protagoniste teh sprememb: Miloševića, Tudmana, Karadžića; ta je zanj kot nacist Himmler.

Ko sem ob misli na izdajo VEČERNEGA ORFEJA pregledoval seznam ljudi, ki sem jim podaril Španske romance, skupaj jih je bilo 106, sem ugotovil, da bi bilo z novo izdajo obdarovanih le kakih 15 do 20 ljudi. Kar nekaj jih je medtem umrlo: Vladoša Simčič, Jože Dolenc, Vida Šturm, Andrej Novak, Josip Vidmar, Drago Cvetko, Matej Bor, Pavle Zidar, Branko Hofman... Z nekaterimi tudi nimam več kakih ožjih stikov.

27. maj: Glede VEČERNEGA ORFEJA se je zadeva nekoliko zbistрила. Izdaja naj bi bila dvojezična, izvirnik in prevod v slovenščino. Obseg okoli 600 verzov. Seznam tistih, ki naj bi jim to drobtinico podaril, se je skrčil na deset imen.

28. maj: Majhno presenečenje. Neka Blejka, sorodnica g. Kovača, ki v Münchnu nadaljuje delo dr. Trofenika, je prišla kupit mojo SIMFONIJO SLOVESNA, ki da jo bodo poslali nekemu ameriškemu institutu.

Mednarodna skupnost v Bosni doživlja sramoto za sramoto, ki je ena večja od druge, pa nič ne ukrene, ko se je vendar že nekajkrat izkazalo, da so Srbi junaki le, dokler se jim nihče pošteno ne postavi po robu. Samo majhen napad francoskih vojakov v Bosni sinoči, pa so jo hitro pocedili podelanih hlač. Iz varnega zavetja in razdalje s topovi in raketami streljati na civiliste, to znajo in samo to si upajo.

30. maj: Danes se na Bledu začenja vsakoletno srečanje PEN. Popoldne bo v Begunjah komemorativna slovesnost ob petdeseti obletnici zmage nad nacizmom. Zanimivo bo videti, kdo vse bo tam manjkal. Vsekakor vsi 'pravičniki', ki so vedno bili, so in bodo poguba za vsako ljudstvo.

31. maj: Begunjska slovesnost je bila dostojna, spoštljiva. Vse nas je presenetil dr. France Bučar, ki je bil borec Kokrškega odreda, ta pa je 7. maja 1945 osvobodil Begunje in tamkajšnje zapornike. Tako premišljenih in poglobljenih besed o pomenu narodnoosvobodilnega boja že dolgo nismo slišali.

Meni je vsa proslava malo poplaknila jezo zaradi žaljivega ravnanja politikanov na svečanostih v Ljubljani dne 13. maja. Škoda, da so se je partizani sploh

udeležili. Nihče jim ni privoščil tople besede zahvale, kakršne so bili deležni veterani po vseh drugih deželah. Pa kaj, saj jim nihče ni izrekel niti dobrodošlice. Politikantska drhal vseh barv in branž že šteje glasove, ki bi jih utegnili zgubiti, ko bi si upali povedati, kar je jasno vsem, le nekaterim našim trdim bučam, pravzaprav pokvarjencem ne, da je boj za svobodo eno, sodelovanje z okupatorjem pa drugo, in da noben hokuspokus ne more dejansko prevrednotiti vrednot.

Danes dopoldne je bila na Bledu tudi uradna otvoritev 28. mednarodnega srečanja PEN. Zdržal sem slabi dve uri, nato pa odšel domov, tudi zato, ker sem se bal dežja, ki je kmalu popoldne res začel padati in pada še zdaj, v poznih popoldanskih urah.

Srečanje z nekaterimi znanci: Alasdairom MacKinnonom, Andrejem Kokotom, Minattijem, Šalamunom, Mikelnom, Gradišnikom in drugimi.

Nekateri referati, ki sem jih v miru prebiral doma, so čisto v redu.

1. jun.: Nadaljevanje blejskega zasedanja. Srečanje s pisateljico Han Suyinovo. Veliko zanimanje sem zbudil s fotografijo, narejeno leta 1983, ko so bili pri meni Mira Mihelič, takrat zadnjič na tem srečanju, pa g. Bloch, g. Hermlin z ljubo, letos je bil z ženo, pa smo fotografijo pred njim skrbno skrivali, Minatti, Mikeln, Partljič, Kumbatovič, Šmit. Sklenjeno je bilo, da naredimo nekaj kopij. Eno tudi za Franceta Miheliča.

2. jun.: Izlet v Ljubljano, ogled mesta, kosilo pri županu, ki je minilo brez mene, nato pa na razstavo Gotika v Sloveniji. Ta razstava v starem in novem delu Narodne galerije je imenitna. Jeseni si jo bom šel še enkrat ogledat.

3. jun.: V današnjem Delu dva dokaj razumna članka: eden Bučarjev, drugi Spomenke Hribar. Tudi zanjo je bila proslava ob 50. obletnici konca druge svetovne vojne za partizane žaljiva. In tudi to jo je motilo, kako, potisnjeni čisto na obrobje kot nekaj skoraj nadležnega, niso slišali niti ene tople besede zahvale.

5. jun.: Dež na dež. In hladno za ta čas.

Ker nisem vedel nič pametnega početi, sem brskal po starih papirjih in odkril svojo 'boljševistično' pesem za božič leta 1943. Objavljena je bila v 12. številki mesečnega glasila Gubčeve brigade, katerega urednik sem bil. Glasila sam nimam, morebiti pa se je kak izvod ohranil v arhivih. Po vsej verjetnosti je bil njen naslov Na sveti večer. Glasi pa se takole:

Na sveti večer
bomo s svojimi mislimi doma,
kjer naše matere
čakajo same,
zaman,
da na okno potrkal bo
sin.

Na sveti božični večer
bomo v mislih pri vas,
ki počivate sredi samotnih gozdov,
ali na zapuščenih vaških pokopališčih
spite svoj večni sen,
pri vas, ki ste padli,
da za nas
prišel bo vstajenja dan.

V isti številki je bil na uvodni strani tudi moj sonet, napisan po vzorcu Prešernovega Je od vesel'ga časa teklo leto... Spominjam se le štirih zadnjih verzov:

zaman zdaj mati pričakuje sina,
ki je nekje v gorah in tretje leto
že bije boj, da našo zemljo sveto
osvobodi, prežene iz nje tirana.

»Pravovernim« se je ta številka Tovariša najbrž zdela preveč pobožna, v njej je bila tudi neka božična zgodba Jožeta Bona iz Gotne vasi, a rekel ni nihče nič, vendar je verjetno, da je poleg drugih obtožb na moj rovaš malo pripomogla, da sem 7. ali 8. januarja naslednje leto frčal iz štaba Gubčeve brigade v četrto četo te enote za navadnega borca. Takrat mi pesnikovanje ni nič več hodilo na misel.

6. jun.: Michel de Montaigne, v III. knjigi ESEJEV, napisani med leti 1586 do 1588: *«Je propose une vie basse et sans lustre... On attache aussi bien toute la philosophie morale à une vie populaire et privée qu' à une vie de plus riche estoffe: chaque homme porte la forme entière de l'humaine condition... Car á côté de ce quelque chose de particulier en nous qui fonde notre individualité il y a en nous quelque chose d'universel par quoi chacun de nous peut communiquer aux autres le fruit de son experience...»*

Gornje stavke M. de Montaignea zapisujem deloma kot opravičilo za svoje pisarije.

7. jun.: Včeraj dopoldne s sošolcem Pavlom Zupančičem na izlet v Vrbo, Doslovče in Žirovnico. V Vrbi sva si poleg Prešernove hiše ogledala še obnovljeno Markovo cerkev. O obnovi bi se dalo marsikaj reči; mene najbolj moti, da so stranska altarja postavili zadaj ob vratih. Menda tudi tisto s predstavitvijo ostankov romanskega prezbiterija ni vse v redu. Kasetirani leseni strop je menda narejen po starih ornamentih na neki deski, ki so jo našli na podstrešju. Cerkveni ključarji na št. 9 so prijazni ljudje.

V Vrbi je bilo okoli osem avtobusov šoloobveznih otrok, v Doslovičah pri Finžgarju pa sva bila sama.

Na Čopovo rojstno hišo v Žirovnici so zdaj vzdali tudi ploščo, a po mojem novo. Staro je dal postaviti tja monsijor Tomo Zupan. Hiša je do kraja obnovljena, v bistvu pravzaprav nova, a za obiskovalce je še zaprta. Lahko sva si jo ogledala le od zunaj.

Na kosilo sva se odpeljala v vintgarsko restavracijo.

8. jun.: Medard, vremekar. Kaže slabo.

11. jun.: V morasto, deževno, hladno nedeljsko popoldne so prinesli malo veselja in topline Aci, Maja in Boštjan. Žal so ostali prav malo časa.

12. jun.: Dež in hladno že četrti dan. Zima se iz devetih mesecev v letu daljša na deset.

17. jun.: Pomalem prebiram Montaignea. Koliko je ta mož vedel o vzgoji in izobrazbi, o tem, kako nična sta vsa vednost in znanje brez dobrote in poštenja, o tem, kako si je znanje treba prisvajati, da postane del človeka, ne pa nekaj zunanjega, itd. Naši šolski geniji pa učeno jezikajo o edukaciji, evalvaciji, apreciaciji, kurikularnosti in podobnem. Že z nepotrebno rabo vrh vsega še neblagozvočnih tujk dokazujejo, da so po polu izobraženci, naj bodo stokrat doktorji in magistri z ustreznimi referencami.

18. jun.: Umrl je igralec Boris Kralj. Sam sem ga imel v zelo dobrem spominu

od takrat, ko je pred petnajstimi ali več leti na radiu prebral tisti govor don Kihota, ko ta klativitez razloži, kaj je popotno viteštvo in zakaj so popotni vitezi na svetu. Prebral ga je bleščeče, z izjemnim razumevanjem besedila, brez vsakega leporečja, kateremu je žal tudi on, veliki Kralj, včasih zapadel. Prav zaradi tega sem si želel, da bi na počastitvi, ki so jo ob moji sedemdesetletnici priredili književni prevajalci, on bral izbrane odlomke mojih prevodov. Na žalost je prošnjo odklonil. To nalogo je potem prevzel Souček.

Sicer pa je šestinšestdeset let, kolikor je bil Kralj star, še malo za smrt. Menda ga je pobral rak.

25. jun.: Ni bil rak, pač pa kap. To sem zvedel včeraj v Velikih Kmpoljah pri Muljavi, kjer sem bil na pikniku pri pesniku Ervinu Fritzu. Bilo nas je kar nekaj: Minatti, Menart, Zlobec, Pavček, Zorman, Vurnik, dr. Koder, Helena in drugi. Bilo bi kar prijetno, ko ne bi bilo tako hladno in ko ne bi ves dan deževalo.

Tja grede sva se z g. Vurnikom, ki me je z avtom čakal v Ljubljani na železniški postaji, peljala skozi Mlačevo in Luče na Krko, kjer sva si ogledala tamkajšnjo cerkev. Nazaj grede pa sva si ogledala še muljavsko cerkev, iz katere so pred časom ukradli vseh štirinajst postaj križevega pota. Poskrbeli pa so za drenažo okoli cerkve in za zunanjo obnovo. Freske Janeza Ljubljanskega in zlati veliki oltar zaslužijo ponoven ogled!

Pri Fritzevih sem zvedel tudi za dogajanja ob pogrebu igralca Borisa Kralja. Ko je sin raztresel njegov pepel po gozdu okoli njegove samotne hiše, ga je, ker ni pazil na veter, kar precej posul po sebi. Miserie degli attori. Ubogi Boris. Posebno moder se ob smrti in pokopu ni pokazal. Pa tudi prej ne: čemu vse brezplodno kľubovanje, ki je bilo v škodo samo njemu!

Razdor med Slovenci pa se bolj in bolj veča. Nekaj nerazsodne duhovščine in njeni domobranski podrepaniki bi radi dejali v nič vso veličino narodnoosvobodilnega boja, napihujejo pa svoje sodelovanje z Nemci, svojo 'zmago' pred petdesetimi leti, škofje in nadškofje ne le Slovenije, temveč tudi od drugod pa letajo od grobišča do grobišča pobitih domobrancev brat maše za njihov mir, čeprav so menda vsi šli naravnost v nebesa, in gobeždat o spravi, ki si jo predstavljajo pač po svoje: partizani naj se pokesajo, priznajo, da je bilo vse njihovo početje zločinsko, in prosijo za odpuščanje za to, ker so se borili zoper okupatorja, zraven pa prepustijo vso oblast preživelim domobrancem in njihovim izseljenskim sobojevnikom in somišljenikom, Cerkvi pa za povrh še vse gozdove in drugo, večidel na vprašljiv način pridobljeno premoženje.

Seme razdora tako spet bujno kľije in gre v rast. Če se Slovenci ne bomo kaj kmalu spametovali in, namesto da šarimo po preteklosti, mislili na prihodnost, se nam v najkrajšem času spet ne obeta nič dobrega. Kdor namreč seje veter, neizogibno požanje vihar. V tem se zgodovina neizprosno ponavlja.

26. jun.: Včeraj sem bil na proslavi 40-letnice mature prvih stiških maturantov. Bila je na Viru pri Stični. Zbralo se je okoli dvajset bivših dijakov. Kot svojega profesorja in razrednika me imajo v lepem spominu. Nekatere sem videl prvič po štiridesetih letih. Življenje z večino ni bilo nič kaj prizanesljivo. Še najmanj, če odštejemo ubogega Koporca, ki je pred leti umrl od mraza in hudega, s Karlom Pušem, ki ima multiplo sklerozo in živi v grosupeljskem domu za starostnike. Svoje tegobe si lajša s tem, da dela miniaturne kozolce dvojnike, ki so prava umetnina dolenske ustvarjalnosti v lesu. En tak primerek nam je tudi pokazal, le da je pokrit s škodlami; zdaj je Puš prešel na originalno slamnato streho. Miha Prijatelj, največji talent tega razreda, se mi zdi že malo prizadet v svoji celovitosti. Star je 62 let. Vesel bi bil, ko bi se motil. Najbolj od vsega pa me je zbudla zadržanost in nestrpnost dijaka,

ki je zdaj dušni pastir na Kumu. Celo službovanje je imel in še ima težave s škofijo, a zagotovo ne zaradi tistega, kar moti mene: iz njega bruha samo sovraštvo na bivši režim, komuniste, Kučana, partizane. Le kako more živeti s tolikšnim gnevom v sebi. In kako spravlja to v sklad z evangelijskim naukom o ljubezni in odpuščanju? Po precej mučni debati z njim mi je prišlo na misel, da sem mu predlagal, naj prebere biografijo o papežu Janezu XXIII., drobno knjižico, ki je z naslovom Župnik sveta predlanskim izšla pri Mohorjevi založbi.

Dan je bil vroč in sončen. Iz Ljubljane grede, peljal me je Božo Kovač, sem si vsaj od zunaj ogledal novo cerkev v Ivančni gorici. Bahata je, a da je lepa, ne bi rekel. Nato sva z Božom šla še v stiški samostan in tam pozdravila opata dr. Nadraha. Ljubeznivo nama je pokazal nekaj meni doslej neznanih kotov velikanškega samostana, ki ga zlagoma, a vztrajno obnavljajo. Nemalo zaslug za to ima prav opat, tudi moj nekdanji stiški učenec.

3. sept.: Dnevnik je cela dva meseca počival. Nekateri omembe vredne reči zapisujem post festum.

Kopanje na Bledu se je začelo šele okoli 10. julija in končalo s koncem pasjih dni okoli 24. avgusta. Še ta mesec se je temperatura znižala za okoli 20 stopinj, hribe je pobelil sneg, Blejsko jezero pa se je shladilo. Kopali, če bog da, se bomo spet prihodnje leto.

Prijeten intermezzo v tem času je bilo osemdnevno bivanje v Monseni, med 11. in 18. avgustom, a tudi od tam nas je, Acija, Majo, Tino, Boštjana in mene, pregnalo slabo, deževno in hladno vreme.

Njivo in vrt zdaj le še stežka, a vendarle obdelujem. Po drevju plezati si ne upam več. Še sreča, da je letos tako malo jabolk, ker ne vem, kdo bi jih sicer pomagal obrati.

Ne vem, kaj me je pičilo, da sem zadnje avgustovske dni, ko smo imeli sneg po gorah in malodane poznojesenske temperature, po dolgih letih kar mimogrede zagrešil sonet, zdi se mi, da malo po šegi Stritarjevih Dunajskih sonetov. Objaviti ga ne mislim, a naj ostane zapisan v tem Dnevniku, lahko da tudi kot dokaz sramote. Glasi se:

Je čas razdevanja in čas premikov,
ko vse poprejšnje nič več ne velja,
čas leporečnežev, lažnih svetnikov,
čas novih odrešiteljev sveta,

čas, ko časte le puhle gobezdače,
ki ni jim mar, kaj z ljudstvom se godi,
skrbe jih le njih lepe, mastne plače,
če vrag vse vzame, vse v prepad zgrmi.

No, no: lepo in prav, a pride čas,
ko nam ne boste nič več paševali
in ko vas vse povrsti odnese plaz.

Tedaj za zdaj račun bomo izdali.
Tedaj dobite šilo za ognjilo,
po loncih polnih se vam bo tožilo.

4. sept.: Če naj verjamemo meteorologom, potem od 16. avgusta dalje ni bilo

dneva brez dežja. Sam bi dejal, da so bili taki dnevi trije. Tudi danes dežuje, vrhove gora pa je znova prekril sneg. Nič čudnega, če me bole vse kosti in da tudi spim slabo.

Odločil sem se za nakup računalnika. Prodal mi ga bo Tratovčev Miha. Nekaj dni sem ga že imel doma in se uvajal v njegove skrivnosti. S to novo nastavo skušam predvsem imeti nekaj, kar mi bo izpolnjevalo dolgočasne jesenske in zimske dni, ko imam v načrtu izdajo nekaterih svojih pesniških prevodov v dvojezični izdaji v 10 do 15 izvodih, ki mi bodo služili za darilo redkim, še preostalim mojim prijateljem in znankam. Kasneje bom, se Dios querrà, postavil na disketo še svoj DNEVNIK. Tega bom natisnil še v manj izvodih. Z obojim hočem vsaj malo osmisлити svoje vegetiranje.

5. sept.: Bežni utrinek ob petdesetletnici izida Orwellove ŽIVALSKÉ FARME.

V časopisih piše, da mineva petdeset let od izida Živalske farme. S tem v zvezi se spominjam, kako sem se s tem delom seznanil že leta 1946 ali 1947. Bilo je takole: kot zunanje-politični urednik Slovenskega poročevalca sem lepega dne med dokaj pravovernno tujo pošto: Avanti, Unità, Humanité, dobil tudi drobno, broširano, posrečeno ilustrirano knjižico Orwellovo Živalsko farmo v nemškem prevodu. Kdo je to delce poslal in zakaj, se mi ni sanjalo niti tedaj in se mi še zdaj ne. Ali dobronameren človek, ki je hotel malo posvetiti v moj zatemnjeni um, ali hudobnež, ki je hotel ugotoviti stopnjo moje, po tedanjem državlanske zavesti. Če je bilo to drugo, sem se slabo izkazal. Omenjene knjižice nisem nesel na propagandni odsek CK KPS ali na drugo, za to pristojno ustanovo, o njej nisem spregovoril z nobenim 'nadležnim' organom v uredništvu, pač pa sem jo lepo spravil in o prvi priložnosti prebral. Spriču hudo pomanjkljivega znanja nemščine vsega nisem razumel, a posvetilo se mi je, da gre v knjigi za duhovito persiflažo komunistične revolucije v Sovjetski zvezi, potemtakem za takrat hudo nevarno zadevo. Kljub vsem strahovom in pomislekom sem Farmo kmalu zatem posodil pisateljici Miri Mihelič, ki je lahko še vse drugače kot jaz uživala v branju. Mira je nato to knjigo dala brat še možu Francetu, ki je bil tudi navdušen nad njo in jo je o prvi priložnosti dal prijatelju dr. Izidorju Cankarju, nato pa še pisatelju Jušu Kozaku. Nekaj duhovitosti iz te knjige je bilo zmeraj na programu naših pomenkov, zlasti tisto o enakejših tovariših, ki se jih tudi pri nas ni manjkalo, pa tisto o zvestem konju, ki 'da bo še bolj delal.' Posebno tisto prvo se je hitro prijelo v širšem krogu naše, malo bolj liberalne inteligence.

Kam se je nato ta knjižica izgubila, ne vem, pa tudi poizvedovati se mi ni zdelo vredno, ker moram v svojo sramoto priznati, da sem bil takrat kar vesel, ker te 'nevarne' knjige ni bilo več pri meni.

Kako huda je bila anatema nad njo, po svoje priča dejstvo, da je ne glede na Kominform in jugoslovanski upor zoper Stalina leta 1948, v slovenskem prevodu izšla šele leta 1970, potemtakem 25 let po izidu. Ko bi bilo kaj odvisno od mene in mojih takratnih prijateljev, bi bila izšla nad dvajset let prej.

31. okt.: Dnevnik je spet počival malodane dva meseca. Najprej zaradi moje bolezni, ki se je vlekla ves september. Nekakšna viroza, virusna pljučnica, ali kaj?

K zdravniku nisem šel, čeprav ves ta čas res nisem bil za nobeno rabo in sem moral nekaj dni ostati celo v postelji. Ko sem vso to reč nekako prebolel, še sreča, da je ves ta čas deževalo, nad trideset dni skupaj, me je spet čakalo obilo dela na vrtni in na njivi.

V petek 13. oktobra sem bil na povabilo Cirila Zlobca eden od referentov na okrogli mizi ob stoti obletnici Vidmarjevega rojstva, med samimi akademiki, dok-

torji znanosti, univerzitetnimi profesorji. Take reči niso zame! Medtem je Sodobnost objavila moj spominski zapis o Vidmarju. Največ prostora v njem sem namenil peripetijam okoli moje monografije o Prešernu za Partizansko knjigo. O tem sem govoril tudi na okrogli mizi.

Slovenska knjiga že nekaj mesecev ni poskrbela za prodajo kake moje knjige. Moral bom nekaj ukreniti, pa ne vem, kaj. Zaenkrat čakam, da bo zadevo v okviru Knjižne zadruge, katere član sem, uredil Miloš Mikeln. Veselje do samoizdaj me je zaenkrat minilo.

Izrastek na desni lakti se je nad tri mesece upiral vsem mojim čaranjem, mažam in obkladkom, zato sem se končno vdal in pojdem enega naslednjih dni k zdravniku dr. Rusu, nato pa, če bo šlo vse po sreči, k plastičnemu kirurgu dr. Fabjanu v Kranj, da bo nadlogo odpravil s skalpelom.

8. nov.: Gornja reč nikakor ni šla 'po sreči'. Dr. Rus ni hotel napisati napotnice za v Kranj, ker da gre za zadevo, ki jo mora urediti dermatološka klinika v Ljubljani. Kaj sem hotel. Včeraj zjutraj sem šel tja. Po dveh urah čakanja so na dermatološki ugotovili, da je treba to novotvorbo izrezati. No, to sem vedel že sam. Toda operacijo naj bi opravili na kirurškem oddelku poliklinike. Potemtakem bi bil po moje dober tudi kranjski kirurg, le da pri njem ne bi bilo treba čakati in še bliže bi bilo. A to še ni bilo vse. Odšel sem na polikliniko in tam čakal nadaljnje tri ure, potem pa izvedel, da mi bule tam ne bodo izrezali, ker take reči delajo na onkološkem inštitutu in da moram pač tja. Ker je bilo do odhoda mojega vlaka še nekaj časa, sem brez upa zmage odšel še tja in se nekako prirnil do tako imenovane male ambulate, kjer pa zaradi pozne ure, bilo je nekaj čez pol treh, pač ni bilo nikogar, ki bi mi lahko pomagal. Tedaj sem se spomnil dr. Lindtnerja in neka usmiljena sestra je telefonirala v njegovo ambulanto. Pravo čudo: bil je še tam, a že tako truden, tako je sporočil sestri, da ni za nobeno rabo več in da me prosi, naj pridem k njemu v torek 14. t.m. To je bila edina pozitivna stvar, ki sem jo opravil ves ta dan. S taksijem, ki je bil ob vrnitvi samo 360 SIT, doli grede pa sem plačal 980 SIT, pritožbena instanca je tramvajkomanda, sem na postaji še ujel Sočo ekspres in zvečer truden in lačen in žejen pristal na Poljšici.

Zdaj potrpežljivo čakam torka, še vedno ne čisto prepričan, da bom tedaj res kaj opravil. Zdravstvena služba očitno 'deluje', kot bi rekel dr. Izidor Cankar, dela pa bore malo. In če človek pomisli, koliko so si zaračunali tisti, ki so ta dan imeli opraviti z mano, naredili pa niso čisto nič. Pač, nekaj vendarle: v napotnici so mi spremenili krstno ime Niko v Franca. Ob vsem tem me imajo celo prijatelji za čudaka, ker se z vsemi štirimi otepam obiskov pri zdravnikih.

9. nov.: Šestnajst izvodov VEČERNEGA ORFEJA je že pri meni, vendar za tisto, za kar sem jih namenil, niso najprimernejši; papir je preslab. Ker pa je vse skupaj dober kup, sem jih naročil še deset, na boljšem papirju in v lepšem ovitku.

Dopoldne v Ljubljani na Knjižnem sejmu. Pomenek v Slovenski knjigi in naključno srečanje z g. Mihelačem. Slovenska knjiga obljublja, da bo obnovila stike s knjigarnami in spet prodajala tudi moje knjige, g. Mihelač pa predlaga, naj naredim izbor iz Boccaccia za šolsko rabo. Obljubil sem, zraven pa mu svetoval, naj ponatisne LAZARČKA S TORMESA.

10. nov.: Včeraj pozno popoldne obisk Pavla Zupančiča. Tako je prvi, ki je dobil ORFEJA.

Novotvorba na desni roki po vseh dosedanjih peripetijah začenja še boleti. Komaj čakam naslednjega torka, ob prav majhnem upanju, da mi bo sreča bolj naklonjena, kot mi je bila minuli torek. Sicer pa je boljše, da se jih ne spominjam, razbojnikov, ki se tako neusmiljeno norčujejo iz nas.

16. nov.: Ko sem v torek 14. t.m. na Onkološkem inštitutu po srečnem nakuju osebno srečal dr. Lindtnerja, je vse steklo ko po maslu. Že naslednji dan, se pravi včeraj, mi je izrezal izrastek na desni podlakti, naslednji teden pa me bodo obsevali. Upam, da bo tudi to šlo brez posebnih zapletov. Potlej se bo treba oborožiti s potrpežljivostjo in se vdati v „božjo voljo“.

Tudi ORFEJA na boljšem papirju že imam. Sledi razdeljevanje, in to več ljudem, kakor sem se prvotno namenil.

1. dec.: ORFEJ je razdeljen: Radojki Vrančičevi, Kseniji Rozmanovi, Tinci Stegovčevi, Dušanu Moravcu, Pavlu Zupančiču, stiškemu opatu dr. Nadrahu, Galetu in Košmrlju, ki so prejšnjo soboto prišli na Poljšico z voščili in darili za moj rojstni dan.

Od ponedeljka 20. nov. do petka 24. nov. so mi na onkološkem inštitutu obsevali operirano roko. Posebnih zapletov doslej še ni bilo, tudi nepotrebnega čakanja ne. Ker sem imel drugače časa na prebitek, sem v ponedeljek obiskal Dušana Moravca, v sredo in četrtek pa sem bil pri Aciju v Domžalah. V četrtek z njim tudi v Črnomlju, kjer je imel koncert. Po dolgih letih sem se peljal po dolini Krke in po partizanski magistrali. Cesto so lepo popravili, tako da je bil z njo zadovoljen tudi voznik, ki sem ga sprva le težko pregovoril, da je zavil nanjo. Pa še veliko krajša je kot ona čez Gorjance in skozi Metliko.

Lotil sem se prepisovanja svojega DNEVNIKA na računalnik. Delo gre od rok počasi.

Operirano roko hodim previjati kar k sosedni bolničarki Tončki. Če ne bo zapletov, bo tako tudi ostalo.

Zunaj je, hvala bogu, še vedno kopno. In niti prehladno.

Danes dobil daljše pismo od dr. Capudra. Spomnil se je mojega rojstnega dne. Poleg prej omenjenih stiških dijakov eden redkih. Sem pač prišel v leta, ko je okoli mene vedno več praznine.

2. dec.: Andrej Capuder me je s svojim pismom razveselil zlasti v tistem delu, ko pravi, da ga po koncu ambasadorske dobe politika ne bo več videla. Če bo le res! Svoje resnične talente bi po mojem vsekakor boljše uporabil, če se vrne k literaturi in na univerzo.

Snoči sem bil v Kranju na Prešernovi proslavi, na katero me je povabila Angela Tomanič, nekdanja študentka romanistike, zdaj pa orglavka in dirigentka kranjskega zbora Gallus. Poleg tega zbora je, prav tako z narodnimi pesmimi, nastopil še mešani zbor iz Breznice na Gorenjskem. Na proslavi so prebrali tudi nekaj odlomkov iz moje monografije o Prešernu.

4. dec.: Pismo kot odgovor dr. Andreju Capudru v Pariz je napisano in odposlano.

Včeraj so me obiskali Julijan Strajnar, Nena in Žuža. Skupaj smo odšli na kosilo k Batistu na Bohinjsko Belo. Zadeli smo dobro. Gostilna se je uvrstila v seznam tistih, ki se jih še splača obiskati.

ORFEJA sem poslal še Polonci Kovačevi. Seznam obdarovanih je tako rekoč zaključen.

Danes goduje sv. Barbara. Po ljudski veri se vidi strnišče vse zimske mesece, če se vidi ta dan. Danes se. Je pa mrzlo, vetrovno in po zraku se vrtničijo zaenkrat še precej redke snežinke.

Danes dobil eno takih pisem, ki jih nisem vesel. Neka Meta Kušar, ki se predstavlja kot pesnica, piše, da bi se rada seznanila z mano in naredila z mano intervju za Razglede. Čeprav bo videti malo nevljudno, bom z odgovorom počakal. Saj nimam povedati nič pametnega.

5. dec.: Sneg, tu več, tam manj, je menda zapadel po vsej celinski Sloveniji, le na Gorenjskem, hvala bogu, še ne.

6. dec.: Proti večeru nepričakovan obisk Bertoncljevih.

7. dec.: Zdaj je tudi pri nas zapadlo okoli 15 cm snega.

8. dec.: VEČERNEGA ORFEJA sem sklenil poslati še gospe Vidalijevi. Upam, da ji bom s tem naredil veselje. Španske romance so ji bile menda zelo ljuba knjiga.

Vseh obdarovancev je, če sem prav štel, osemnajst. En izvod čaka še arhitekta Križaja, če bo prišel naokoli.

16. dec.: Sneg, hladno, komaj prehodne poti, taka je že nekaj dni podoba letošnje zime. Posebnih novic ni, le Boris Novak mi je poslal svojo Poezija, oblika jezika, v knjigi izdano doktorsko disertacijo. Od novoletnih čestitk sta prišli: ena od stiškega opata, druga od Franceta Galeta.

Rana na roki se počasi, počasi zdravi, vsaj tak vtis imam.

V politiki prihajajo na dan čudne in žalostne novice o vračanju več tisoč hektarov gozdov nekdanjim fevdalcem. Kaj je na tem, se bo morebiti kmalu pokazalo. A kjer je dim, je tudi ogenj, tako pravi pregovor. Etika, poštenost, domoljubje, vse to so že davno pozabljene reči.

19. dec.: Včeraj po dolgem času v Ljubljani po nakupih in opravkih. Drugače pa je zdaj čas božičnih in novoletnih voščil. Na vso to pisarijo odgovarjam sproti, da ne bi pomotoma koga prezrl. Nasploh pa bi bilo po moje boljše to navado počasi opuščati. Ne rečem kako daljše pismo, ampak tisto: sreče, zdravja itd... voščim...

Na macesen, moj 'televizijski zaslon', je prav tedaj, ko sem zapisal zadnji stavek, priletela jatica dolgorepih sinic, znanilk snega.

28. dec.: Minil je božič, minil Dan državnosti, spet v starih razprtijah! Noč iz 26. na 27. december nam je nasula okoli 35 cm snega. Kot nalašč za pot v Ljubljano, kjer sem imel kontrolni zdravniški pregled. Dr. Majdičeva je bila z rano na roki videti zadovoljna, ni pa tajila, da bodo komedije z njo še nekaj časa trajale, morda tja do svečnice.

Danes je kar precej hladen zimski dan. Poti so poledenele. Celo do sosede Tončke, ki mi previja roko, je problem priti. Zima in gosposka...!

29. dec.: Če naredim bilanco za leto, ki se izteka, lahko zapišem, da ni nič kaj ugodna. Nič mojega ni izšlo, če odštejem zapis o Vidmarju ob njegovi stoletnici. Objavljen je bil v Sodobnosti. Skoraj ves september nisem bil za nobeno rabo, ves november in december pa sem letal okoli zdravnikov zaradi sumljivega izrastka na desni podlakti. Te zgodbe še ni konec. In še: Slovenska knjiga je že junija nehala prodajati moje knjige, čeprav zanimanje zanje ni še čisto zamrlo. Če dodam še to, da je bila letošnja sadna letina druga najslabša, kar jih pomnim, bo slika 'uspešnega' leta 1995 nemara razvidna.

Edina tolažba je, da bi bilo vse skupaj lahko še mnogo, mnogo slabše.

V ptičji krmilnici se, kot opazam, tudi vedenje nekaterih ptičev spreminja. Najbolj po starem je s siničkami, plavčki in črnoglavkami. Brglezov skoraj da ni več. Taščica, ki je prišla redkokdaj, in še to šele, ko je padal mrak, in vsa boječa pobrala kako zrno, prihaja sedaj pogumno sredi belega dne, se mirno utabori v krmilnici in se včasih celo postavi po robu, kadar jo hoče kak drug ptič prepoditi. Veliko pogumnejši so tudi ščinkavci; zlasti njihove samice imajo opazno mirnejše živce. In potlej detel: saj je včasih prišel, se od spodaj obesil na ptičnico in s svojim dolgim kljunom ukradel kako zrno, nato pa hitro odletel. Tudi on se zdaj utabori v krmilnici in s truščem razbija sončnična zrna. Letos sta moja gosta kar dva, ki se očitno nimata preveč rada.

Toliko o mojih dozdajšnjih opažanjih. Ker se je zima pravzaprav šele začela, me morebiti čaka še kakšno presenečenje.

Z današnjo pošto je med drugim prišla pošiljka doma spečenega peciva od Radojke Vrančičeve in dopis z Onkološkega instituta v Ljubljani. Naj navedem nekaj ugotovitev: pri bolniku je bila 15. 11. 1995 narejena elektroablacija tumorja na desni podlakti... Obsevali smo predel... na pantaku TD 5 krat 7 Gy. Histološki izvid tumorja: benigna skvamozna lezija, ki sega široko v resekcijski rob.

30. dec.: Predzadnji dan leta. Neprijazen, mrzel.

31. dec.: Minevajo zadnje ure leta 1995. Ves dan rahlo naletava sneg. Hladno je.

Kako bo s silvestrovanjem v Domžalah, še ne vem. Poti so slabe, hudo neprimerne za avtomobilsko vožnjo. Bogve, ali se bo Aci odločil, da pride pome.

Malo kasneje: Aci je sporočil, da si v takih voznih razmerah ne upa na pot.